

СВОБОДА БУТТЯ РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ В ОЦІНКАХ ДЕРЖДЕПАРТАМЕНТУ США (2000 рік)

Витяг зі щорічної доповіді Держдепартаменту США з питань дотримання прав людини у світі

Конституція України і Закон 1991 р. “Про свободу совісті і релігійні організації” передбачають відокремлення церкви від держави і право сповідувати релігію за власним вибором. В цілому норми цього закону втілюються в життя українською владою, проте окремі нетрадиційні релігії зустрічаються з труднощами у своїй діяльності, зокрема під час реєстрації, купівлі та оренди майна.

Релігійні організації мають можливість утримувати місця для молитов і займатися підготовкою священнослужителів. Продовжується виділення земельних ділянок для будівництва храмів, повернення культових споруд їх попереднім власникам.

Незважаючи на те, що в останні роки захист релігійної свободи з боку органів влади погіршився щодо нетрадиційних релігійних організацій (такими вважаються всі конфесії, окрім Православної, Греко-Католицької та Іудейської), релігійні організації відзначили менше, ніж у попередні роки, труднощів при отриманні віз і реєстрації.

Не зафіксовано фактів дискримінації щодо окремих представників нетрадиційних релігій; проте самі ці конфесії протягом останнього періоду стикаються з все більшими й більшими труднощами у своїй діяльності. Через обтяжливі вимоги щодо реєстрації, неофіційні способи тиску, органи влади на місцях намагаються обмежити діяльність як нетрадиційних релігій, так й інших християнських конфесій, окрім Православної та Греко-католицької.

Поправка 1993 р. до Закону про свободу совісті та віросповідання обмежує можливості діяльності релігійних організацій, що засновані за межами України. Поправка вузько регламентує діяльність священнослужителів, проповідників, викладачів та інших осіб, що не є громадянами України. Їм дозволено проповідувати, здійснювати релігійні обряди «лише в тих релігійних організаціях, котрі запросили їх до України і за офіційного дозволу органу влади, де зареєстровано статут цієї релігійної організації».

Всі релігійні організації зобов'язані бути зареєстровані у Державному Комітеті з питань релігії. Якщо група має намір зареєструватися як всеукраїнська, вона повинна пройти реєстрацію в Головному Управлінні, а кожна з її регіональних організацій повинна реєструватися у відповідному обласному відділенні комітету.

Організації, котрі реєструються лише як місцеві, повинні пройти реєстрацію лише в обласному відділенні Комітету. Цей статус є обов'язковим для володіння власністю і таких надзвичайно важливих заходів, як публікація матеріалів релігійного змісту, відкриття банківських рахунків. Передбачається, що процес реєстрації не повинен займати більше одного місяця (чи три місяці у тому разі, якщо державний чи регіональний комітет приймає рішення про необхідність експертної оцінки для визначення законності права групи на реєстрацію). На практиці ж тривалість цього процесу перевищує один місяць.

Деякі нетрадиційні релігії відзначають, що на місцевому рівні посадові особи відмовляються реєструвати їхні організації протягом тривалого часу в такий спосіб обмежуючи свободу їх діяльності. Проте за поточний період зафіксовано менше повідомлень від релігійних об'єднань про труднощі з їх реєстрацію, ніж за минулі роки.

Традиційні релігійні організації, такі, як Православна Церква в центральних, південних та східних областях, і Греко-католицька церква на заході країни, справляють значний вплив на посадових осіб на регіональному рівні й чинять на них тиск з метою перешкодити спробам реєстрації, оренди чи купівлі майна з боку нетрадиційних релігійних об'єднань. Кожна з цих провідних церков намагається чинити тиск на органи влади з метою перешкоди діяльності іншої.

Залишається невирішеним питання суперечки між організаційними структурами в українському православ'ї те, яка з них претендує на те, щоб бути «Українською Православною Церквою»? Влада виявилася неспроможною зупинити чвари між православними та греко-католиками на заході країни, де питання володіння власністю спричинило гострі конфлікти в більш ніж 600 парафіях. УПЦ КП жаліється на переслідування з боку місцевих органів влади у переважно російськомовній східній частині

України. 1999 р. на Патріарха УПЦ КП Філарета було здійснено напад з боку прихильників Московського патріархату під час його перебування у Маріуполі.

Українські органи влади здійснюють кроки щодо повернення власності, вилученої у релігійних об'єднань в добу радянської влади. Згідно з даними Державного Комітету в справах релігій, передача культових споруд їхнім попереднім власникам згідно з розпорядження від 1992 року, наближається до завершення. Протягом 1996 та 1997 років, було повернуто 105 будівель; 1998 р. – 92; 1999 р. – 103. Близько 40 будівель повернули протягом першої половини 2000 р. Близько 340 споруд все ще використовуються не за призначенням, однак 295 з них не були затребувані релігійними об'єднаннями. Протягом останнього кварталу 1999 р. місцева влада в Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Сумській, Тернопільській, Чернівецькій областях та в м. Севастополі повернула 42 колишні культові споруди у власність релігійних організацій. У серпні органи місцевої влади у Криму повернули у власність мусульманській громаді колишню мечеть.

Станом на перший квартал 2000 р. Українській Православній церкві було повернуто 17 культових споруд. У травні 1999 р. Київський патріархат отримав відбудований Свято-Михайлівський кафедральний собор. Його було збудовано за значної підтримки київської міської влади. У вересні 2000 р. було завершено відбудову Успенського собору Києво-Печерської лаври.

Численні іудейські громади успішно ведуть діалог з приводу надання їм можливості здійснювати релігійну діяльність. 1996 р. арбітражний суд м. Києва вирішив позитивно питання про передачу у власність громаді Шабад Київської центральної синагоги, котра за Радянських часів була ляльковим театром. У грудні 1997 р. театр звільнив будівлю. Навесні 1998 р. вона була відкрита знову як синагога. У минулому році, після значної реконструкції, синагогу було повторно освячено. Це рішення стало важливим прецедентом для судових органів у вирішенні питань повернення релігійної власності. Як повідомляють представники іудейських громад, в цілому вони задоволені ходом цього процесу, хоча необхідно зробити набагато більше. На початку 2000 р. іудейським громадам було повернуто ще дві синагоги.

Темпи повернення християнських церков їх попереднім власникам дещо сповільнилися останніми роками, оскільки окремі будівлі, що залишаються в державній власності, продовжують використовуватися як музеї чи концертні зали. Всі конфесії мають рівне право на повернення їх попередньої власності. Проблеми тут виникають через невідповідності в законодавстві, байдужість з боку посадових осіб, складнощі із виділенням нових приміщень для теперішніх власників. У лютому 1999 р. указ президента зобов'язав усі органи влади на місцях закінчити процес повернення культових споруд їх попереднім власникам до кінця 1999 р. і заборонив приватизацію об'єктів, що перебувають у власності релігійних громад. Проте, цей процес досі не завершено. Держкомрелігії пояснює це браком коштів і складнощами, що виникають у наданні приміщень теперішнім користувачам.

У червні чотирьох вчителів, які мали релігійні переконання, було виселено із Севастополя за звинуваченням у незаконній релігійній діяльності, несумісній із їх професійним статусом. Незважаючи на те, що центральний уряд у Києві запропонував їм оскаржити це рішення, вони вирішили добровільно залишити країну.

Протягом року уряд зробив усе можливе для того, щоб паломники з секти брацлавських хасидів могли відвідати могилу їх засновника в місті Умані під час святкування Нового Року за іудейським календарем.